

Herdenken en gedenken

Zestig jaar inundatie en bevrijding van Walcheren

Najaar 2004. Het is zestig jaar geleden dat Walcheren en zijn bewoners de meest ingrijpende gebeurtenis in hun geschiedenis beleefden. In een tijdsbestek van vijf weken (van 3 oktober tot en met 8 november 1944) werd Walcheren bevrijd van de Duitse bezetting. Deze bevrijding was geen doel op zichzelf. Ondanks de enorme offers die de geallieerde militairen – maar ook de bevolking – moesten brengen, was de verovering van ‘De Tuin van Zeeland’ slechts een middel om tot het doel te komen. Dat doel was Antwerpen, en dan vooral de haven die voor de bevoorrading van de geallieerden onmisbaar was. Overigens doet dit niets af aan het feit dat de strijd om Walcheren gerekend wordt tot de felste van de Tweede Wereldoorlog en misschien ook wel tot de meest bizarre, omdat het gevechtsgebied, Walcheren, onder water werd gezet waardoor de gehele bevolking bij de strijd werd betrokken en als gevolg daarvan slachtoffer werd.¹

In deze bijdrage wordt ingegaan op de wijze waarop de afgelopen zestig jaar het herdenken van de inundatie en de bevrijding van Walcheren heeft plaatsgevonden. Zestig jaar is een hele tijd, bijna een mensenleven. Zij die de gebeurtenissen van oktober en november 1944 bewust hebben meegemaakt, waren toen nog jong. Bij een volgend herdenkingsjubileum is hun aantal verder afgenomen, en hoe moet het dan verder? Kunnen we in de (nabije) toekomst de gebeurtenissen van het najaar van 1944 blijven herdenken?

Verwerken

Belangrijke en ingrijpende gebeurtenissen in een mensenleven én in een samenle-

ving zijn altijd onderworpen aan reflecties en bespiegelingen.

Er zijn verschillende vormen die helpen terug te denken aan bijzondere gebeurtenissen: beelden en gedenkstenen, foto's, historische speelfilms, familieverhalen, jeugdherinneringen in een krant of tijdschrift, romans en studieboeken. Het zijn allemaal tekens die ons verbinden met het verleden en de meeste ervan zijn speciaal gemaakt of geschreven om de herinnering aan personen en gebeurtenissen levend te houden.

Herdenkingen

Al in 1946, het eerste jaar na de officiële afloop van de Tweede Wereldoorlog, werden er op Walcheren herdenkingsactiviteiten georganiseerd. Het onder water zetten van Walcheren door de geallieerden om de Duitsers te verdrijven, vormde al vanaf het begin een speciale dimensie in het herdenken. Niet alleen werden de verschrikkingen en de slachtoffers herdacht, maar men vierde ook de wederopbouw van het land. De eerste grootschalige herdenking was de Boomplantdag op 4 november 1947. In aanwezigheid van onder anderen prinses Juliana, prins Bernhard en de Britse premier Attlee werden bomen geplant. Bij de boomplanting in Westkapelle werd duidelijk aangegeven dat dit gebeurde ter nagedachtenis aan de gesneuvelde militairen en aan de tijdens de oorlog omgekomen burgers van Westkapelle.

De Stichting Nieuw Walcheren, die de Boomplantdag had georganiseerd, organiseerde in juni 1956 drie herdenkingsdagen ter ere van de afsluiting van de wederopbouw van Walcheren.²

Van 23 tot en met 25 oktober 1964 vond een grootschalige herdenking van de bevrijding plaats. Oud-militairen van de brigades die in 1944 Walcheren en Zuid-Beveland hadden bevrijd, werden ontvangen. De programmaonderdelen bestonden uit een *battlefield-tour*, kransleggingen en het planten van bomen.

Op 1 november 1969 werd in Middelburg in aanwezigheid van koningin Juliana en de toenmalige geallieerde bevelhebbers de bevrijding herdacht.

In de jaren zeventig nam de belangstelling voor het herdenken af en daarmee volgde Walcheren een landelijke trend. Vanaf 1980 nam de belangstelling echter weer toe. Er werden nieuwe gedenktekens opgericht en er verschenen bijna jaarlijks nieuwe publicaties.

Tien jaar geleden, bij de herdenking van vijftig jaar inundatie en bevrijding, werd een grootschalig programma afgewerkt. In de eerste week van november werden tal van activiteiten georganiseerd, variërend van tentoonstellingen, herdenkingsbijeenkomsten, bevrijdingsconcerten, onthullingen van plaquettes, kerkdiensten tot zelfs een bevrijdingsbal. Koningin Beatrix legde in aanwezigheid van vierduizend belangstellenden een krans bij het landingsmonument aan de Commandoweg in Vlissingen. In 1995 zou, volgens de media, de bevolking herdenkingsmoe zijn geworden. Toch worden nog steeds elk jaar de nationale bevrijding op 4 en 5 mei en de bevrijding van Walcheren in de eerste week van november herdacht. Zoveel mogelijk worden op Walcheren nog steeds de laatste oud-strijders erbij betrokken, en ook de jongste generatie is aanwezig. De herdenkingen zijn doorgaans sober, maar er zijn ook jaren waarin de plechtigheden veel

belangstelling trekken, zoals enkele jaren geleden, in 1997.

Vanuit Groot-Brittannië en Canada is er nog steeds belangstelling om de strijd om Walcheren te herdenken, niet alleen bij veteranen, maar ook bij hun familieleden en de huidige legeronderdelen.

Oud-strijders

Al kort na de bevrijding van Walcheren werden er contacten onderhouden met oud-strijders. Bij de herdenkingen in 1946 waren Britse militairen aanwezig in Westkapelle en in Vlissingen. Bij de onthulling van het landingsmonument te Vlissingen in 1952 waren zo'n tweehonderd oud-commando's aanwezig. De *PZC* schreef over hun aanwezigheid: "Gewone mannen waren het, die daar onder die wereldbekende groene baretten liepen. Mannen die zonder die baretten gewoon tot de onzen konden behoren en onopvallend door Vlissingen zouden hebben gelopen. Zo ook zullen die mannen zijn geweest, die acht jaar geleden op die voor ons bevrijdende dag het hoogste offer brachten dat te brengen is. Wat moet er zijn omgegaan in die mannen, die hier voor de tweede keer kwamen, nu in een feestelijk versierde en herstelde stad."

Vaak brengen de oud-strijders bij hun bezoek aan Walcheren ook een bezoek aan de Engelse en Canadese militaire begraafplaats in Bergen op Zoom.

Bij de festiviteiten ter gelegenheid van de vijftigjarige herdenking van de bevrijding waren zo'n 450 Britse, Canadese, Franse, Belgische en Noorse veteranen aanwezig. Een van hen vertelde aan een journalist van de *PZC*: "Als er over een paar jaar nog eens zo'n herdenking is en ik ben nog

fit genoeg, ben ik weer van de partij.” De meeste veteranen wonen ook jaarlijks de herdenkingen in Normandië bij. “Daar worden we net zo hartelijk ontvangen als hier in Zeeland.”

Een belangrijke rol bij het onderhouden van de contacten met de oud-strijders wordt vervuld door de Stichting Steun aan de bevrijders van Walcheren. Deze stichting werd in 1995 opgericht maar, zo verklaarde men toen, dat is eigenlijk veertig jaar te laat. De stichting financiert de komst van de veteranen naar Walcheren zodat zij de herdenkingsbijeenkomsten kunnen bijwonen. De reis naar Nederland is voor veel veteranen een te kostbare zaak, want zij komen ondanks hun bijdrage aan de bevrijding niet in aanmerking voor een pensioen of een wao-uitkering. Hoewel er veel tijd is verstreken sinds de oorlog, is voor de veteranen het verdriet om hun gesneuvelde kameraden niet minder geworden, eerder zelfs toegenomen. Tot een jaar of tien geleden kwamen de oud-strijders gemiddeld één keer in de vijf jaar naar ons land, maar nu ze ouder worden en er steeds meer oud-strijders over-

Enkele veteranen van 48 Royal Marine Commando staan bij het Tankmonument te Westkapelle en herdenken de strijd van november 1944. De man links is captain H.J. Philips. Hij houdt een cassetterecorder vast. Op het bandje is The Last Post te horen. De man rechts (Fred Wyatt) houdt een zogenaamde Poppy-Wreath (een klapprooskrans) vast. De foto is genomen op 1 november 2003. (Foto Rogier Koppejan)

lijden, proberen de Britse veteranen zoveel mogelijk jaarlijks herdenkingen bij te wonen.

Ook dit jaar zijn ongeveer honderd oud-strijders weer van de partij bij de herdenkingen in de eerste week van november. Ze worden vergezeld door hun kinderen en kleinkinderen. De mannen zijn inmiddels tachtigers en er wordt al gefluisterd dat het weleens de laatste keer zou kunnen zijn dat ze erbij zijn. Bij de Sloedam wordt een informatiebord onthuld en er worden bij de diverse monumenten, samen met basis-scholieren, kransen gelegd.

Gedenktekens

Bij het herdenken van de gebeurtenissen van de Tweede Wereldoorlog vormen

gedenktkens het belangrijkste element. Er zijn in ons land meer gedenktkens die betrekking hebben op deze oorlog dan alle andere monumenten bij elkaar. Deze monumenten komen over het hele land verspreid voor, tot in de verste uithoeken, en ze hebben nog altijd een levende betekenis. De oorlogsmonumenten spelen niet

De onthulling van de replica van het capitulatiemonument te Vrouwenpolder door twee wethouders van de gemeente Veere op 8 november 1994. (Zeeuws Archief, Historisch-topografische atlas Veere, album 24-V009)

alleen op 4 en 5 mei nog steeds een belangrijke rol, maar ook op andere momenten waarop gebeurtenissen uit de oorlogsjaren worden herdacht. Ook op Walcheren zijn oorlogsmonumenten terug te vinden. De ene helft herdenkt de verschrikkingen en de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog en zij staan vooral op 4 mei in de belangstelling, de andere helft is opgericht ter herdenking van de inundatie en de bevrijding in het najaar van 1944.

De eerste gedenktkens werden geplaatst door Britse militairen die in 1944 op Wal-

cheren hadden gevochten. Zo verschenen er bij de landingsplaats in Westkapelle al in 1946 twee monumenten. Aan Vlissingen schonken oud-strijders een gedenksteen en op de dijk van de Bijleveldpolder in Nieuw- en Sint Joosland, waar een eenheid Schotse militairen was geland, werd een steen geplaatst. Alle vier de gedenktkens hebben dezelfde vorm, met bovenaan een bronzen plaquette en onderaan het Andreaskruis. Dit kruis, op een blauw schild, was het divisiesymbool van de 52nd Lowland Division, de divisie waarvan verschillende commando-eenheden deelnamen aan de bevrijding van Walcheren. Overigens is in de gemeentelijke archieven en de kranten nauwelijks iets over de plaatsing van deze monumenten te vinden.

Kort na de oorlog werden in enkele Walcherse gemeenten gedenktkens voor de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog onthuld op de algemene begraafplaatsen (bijvoorbeeld in Middelburg en Domburg). In de eerste jaren na de oorlog lag in ons land de nadruk op het gedenken van de doden. Uitgangspunt daarbij was dat het offer niet voor niets is gebracht en dat het lijden niet vergeefs is geweest. Op 6 november 1950 werd aan de Groenmarkt in Middelburg een monument onthuld voor de oorlogsslachtoffers. Het bronzen beeld van een staande mannenfiguur die met opgeheven hoofd en armen de vrijheid tegemoet treedt, deed meteen na de onthulling veel stof opwaaien omdat een aantal mensen van mening was dat het beeld 'te bloot' was. Te Westkapelle werd eerder dat jaar een monument opgericht voor de omgekomen burgers bij de bombardementen op het dorp in oktober 1944.

In de loop der jaren zijn er op Walcheren

ook enkele monumenten ter herinnering aan de strijd van de geallieerde militairen opgericht. In de jaren vijftig gebeurde dat in Vlissingen (de landing op 1 november 1944) en pas veel later, in de jaren tachtig, in Domburg (voor de Belgische commando's die hebben meegevochten bij de bevrijding) en bij de gedenkplaats aan de

ding) de vreselijke gebeurtenissen op Walcheren blijvend in herinnering brengen. Het vijfde monument dat de stichting realiseerde, was dat voor het bombardement op Middelburg op 17 mei 1940. In de jaren negentig werden nog enkele kleine gedenksteden en -plaquettes gerealiseerd.

Postweg te Arnemuiden (voor de bij de strijd om de Sloedam gesneuvelde en gewonde Canadezen, begin november 1944).

In oktober 1990 werden vier bijzondere monumenten onthuld. Op initiatief van de Stichting Monumenten Walcheren 40-45 werden onder andere vier monumentale kunstwerken gemaakt en geplaatst als herinnering bij de voormalige dijkgaten. Deze stichting wilde ter gelegenheid van de herdenkingen in 1990 (vijftig jaar uitbreken Tweede Wereldoorlog en 45 jaar bevrij-

De onthulling van het capitulatiemonument in de gevel van het huis van de familie Wattel aan de Fort den Haakweg te Vrouwenpolder op 4 augustus 1956. (Zeeuws Documentatiecentrum)

Ook in het najaar van 2004 worden er ter gelegenheid van de zestigjarige herdenking van de bevrijding gedenktekens opgericht, en wel te Sint Laurens (ter nagedachtenis van de inundatie) en te Westkapelle (ter nagedachtenis aan de slachtoffers in de dijkmolen De Roos).

De gedenksteden toegelicht

● **Westkapelle, monument voor de 4de Commando Brigade**

Bekend als het Tankmonument, staande op de Westkappelse zeedijk, aan de noordkant van het voormalige dijkgat. Het monument is onthuld in 1961.

Het monument voor de 4de Commando Brigade in Westkapelle is een Sherman-tank, met daarvoor een gedenksteen geplaatst. De steen bestaat uit drie delen: links in reliëf het (Schotse) Andreaskruis, in het midden een tekst en rechts in reliëf een soldaat met geweer. De gedenksteen is geplaatst op een voetstuk van keien. De tekst op de middelste gedenksteen luidt: "Op 3 en 29 Oct. 1944 werd deze dijk door geallieerde bommen doorbroken terwille van de bevrijding van Walcheren. Westkapelle werd verwoest, Walcheren door de zee overspoeld. 1 Nov. Landing der Geallieerden. 8 Nov. Walcheren bevrijd. 3 Oct. 1945 Dijkgat gedicht. Walcheren kan herrijzen."

Links van deze gedenksteen de steen van de 52nd Lowland Divisie, die in 1946 werd geplaatst: "4 Commando Brigade British Liberation Army landde hier op 1 Nov. 1944 om het eiland te bevrijden / 4 Commando Brigade British Liberation Army landed here on 1 Nov. 1944 to liberate the island."

Rechts een gedenksteen met daarop de beeltenis van een commando en daaronder de tekst: "To the Greater Glory of God this stone is erected by the Royal Marines in commemoration of the landing of No 4 Commando Brigade at Westkapelle on 1st November 1944."

Het huidige monument is een uitgebreide versie van een eerder monument dat al

kort na de oorlog op de Westkappelse zeedijk werd geplaatst, precies op de plaats waar op 1 november 1944 de eerste landing van de geallieerde troepen plaatsvond. In de *PZC* van 2 november 1946 wordt vermeld dat er op 1 november bij het monument een Engelse herdenkingsdienst werd gehouden waarbij kransen werden gelegd. De Engelse premier Attlee, prinses Juliana en prins Bernhard bezochten het monument een jaar later tijdens de Boomplantdag.

In 1959 ontstonden er plannen om het gedenkteken van de landing van de geallieerden op de Westkappelse zeedijk uit te breiden met de Sherman-tank die stond bij het voormalige oorlogsmuseum van Westkapelle. Deze tank was oorspronkelijk voorzien van een zogenaamde *flail* om mijnen te ruimen. Hij was bij de landing in het dorp gestrand en kon als blijvende herinnering aan de bevrijding behouden blijven. Aan de plaatsing van de tank bij het landingsmonument ging een juridische strijd vooraf tussen de eigenaar van de tank, de firma M.L. Polak en Zoon N.V. te Middelburg en de Stichting Westkapelle Herrijst, die meende de tank indertijd in bruikleen te hebben ontvangen.

In 1960 vond men dat het landingsmonument niet meer voldeed aan de eisen die aan een dergelijke herdenkingsplaats moeten worden gesteld. Architect Roelse maakte een ontwerp waarbij de gedenksteden op een sokkel werden geplaatst. Als materialen werden basalt en Vilvoordse steen gekozen. Deze stenen worden ook voor dijkverzwaring gebruikt. Tijdens de dijkverzwaring in de jaren 1986-1988 werd het monument tijdelijk weggehaald.

De landing te Westkapelle werd ondernomen vanuit Oostende. De operatie werd

Infatuatie II genoemd. In de ochtend van 1 november 1944 kwamen de eerste landingsvaartuigen van de 4th Special Service Brigade aan weerszijden van het dijkgat aan land. De operatie werd voorafgegaan door een zware beschieting vanaf drie oorlogsschepen. Zij vuurden granaten af op de drooggebleven Duitse bunkers in

brand, andere reden in bomtrechters en zonken weg. Ondanks de zware beschietingen slaagden steeds meer landingsvaartuigen erin hun lading aan land te zetten en weldra rolden enkele tanks door de straten van Westkapelle. De commando's troffen een verwoest dorp aan. Na een hevige strijd rukten de geallieerde militai-

de duinen. Door die granaten werd het gemeentehuis weggevaagd en vloog de kerk in brand. De Duitsers beschoten de 131 vaartuigen die op weg waren naar het dijkgat, vanuit hun kustbatterijen. Veel landingsboten werden door dit vuur getroffen, waarbij de bemanning grotendeels omkwam.

Omstreeks 10.45 uur kwamen de eerste drie landingsvaartuigen aan wal. De veertien tanks die ze aan boord hadden, rolden het land op. Sommige werden door het Duitse vuur getroffen en vlogen meteen in

ren in de avonduren op richting Domburg en Oostkapelle en in de richting van Zoutelande, dat een dag later werd bevrijd.

● **Westkapelle, landingsmonument Erika bij het Zuiderhoofd**

Dit monument, ten zuiden van het voormalige dijkgat, bij het duin Erika en de radartoren, bestaat uit twee gedenkstenen naast elkaar. De rechtergedenksteen is identiek aan de linkersteen van het tankmonument dat aan de noordzijde van het voormalige dijkgat staat en is hoogstwaar-

Landingsmonument Erika, na een kranslegging op 10 juni 2004 door Britse mariniers van het 4 Assault Squadron Royal Marines. Bij deze plechtigheid waren ook mensen uit Westkapelle en Zoutelande aanwezig, waaronder schoolkinderen. (Foto Rogier Koppejan)

schijnlijk in 1946 geplaatst door Britse oudstrijders. De linkergedenksteen is op 31 oktober 1997 onthuld door burgemeester A.C. de Bruijn van Veere, in aanwezigheid van een grote groep oudstrijders. De steen is opgericht voor de 172 bemanningsleden van de Engelse landingsvaartuigen die op 1 november 1944 bij Westkapelle zijn gesneuveld. Na afloop van de plechtigheid werden vanaf twee landingsvaartuigen van de Nederlandse Koninklijke Marine 120 *poppy's* (rozetten in de vorm van een klaproos) gedropt.

De tekst op de rechtergedenksteen is dezelfde als die bij het tankmonument. De tekst op de linkergedenksteen luidt: "In memory of those of the Royal Navy and

Royal Marines who died off these shores on 1st November 1944 whilst serving with landing craft of Support Squadron Eastern Flank / Ter nagedachtenis aan allen van de Koninklijke Britse Marine en de Koninklijke Britse Mariniers die op 1 november 1944 aan boord van de landingsvaartuigen van het Support Squadron Eastern Flank voor deze kust hun leven hebben gegeven."

● **Westkapelle, monument voor de slachtoffers van de bombardementen op Westkapelle**

Op de begraafplaats achter de vuurtoren. Opgericht in 1950 ter herdenking van de 158 burgerslachtoffers die omkwamen bij het bombardement op Westkapelle op 3 oktober 1944.

Het Comité Westkapelle Herrijst nam het initiatief voor de oprichting van dit gedenkteken. Het bestaat uit een wit hardstenen kruis met daaromheen in een halve cirkel de graven van de 158 slachtoffers. In het midden van de ring staat een steen met

daarop de namen van zestien vermiste personen. In het voetstuk van het kruis staat gebeiteld: "Wij zijn verlost, maar heeft uw dood gekost." Het monument is ontworpen door de Westkappelse architect-aannemer Willem Roelse, die een belangrijke rol speelde bij de herbouw van het dorp. Het monument werd op zaterdag 30 september 1950 onthuld door burgemeester M. Tydeman. Er werden toen kransen gelegd. Voorafgaand aan de onthulling was er een herdenkingsdienst in de kerk van de Gereformeerde Gemeente. In 1976 werden de 144 grafsteentjes en de steen met de namen van de vermisten vernieuwd.

● **Vlissingen, monument voor de 4de Commando Brigade**

Aan de Commandoweg te Vlissingen. Een bronzen beeld van een soldaat in gevechtshouding, vervaardigd door de beeldhouwer Titus Leeser. Het beeld is geplaatst op een voetstuk. Het monument is onthuld op 31 mei 1952 door de minister van Oorlog en Marine, ir. C. Staf. Bij de onthulling waren tweehonderd oud-commando's aanwezig. Rechts van het monument staat een gedenksteen van de 52nd Lowland Divisie,

met een bronzen plaquette en het Andreaskruis. De tekst luidt: "52 Lowland Division landed here from Breskens op 1 Nov. 1944 om het eiland te bevrijden / 52 Lowland Division landed here from Breskens on 1 Nov. 1944 to liberate the island." Aan de rechterzijde van het landingsmonument staat nog een Engelse tekst: "In

memory of all ranks of Nr. 4 Commando who fell during the war 1939-1945 and to the loyal citizens of Flushing who were killed during the occupation and at the hour of their liberation."

Het monument herinnert aan de landing van het Nr. 4 Commando in de vroege ochtend van 1 november 1944 bij de Oranjemolen met als doel de bevrijding van Vlissingen.

Een vertegenwoordiging van officieren van de vierde Britse commandogroep bood al op 1 november 1946 een miniatuurontwerp aan van het landingsmonument dat zij in Vlissingen wilden oprichten. Het beeldje stelde een staande Britse commando voor. Men vond de houding van het beeldje te statisch en niet overeenkomend met de

Vlissingen, met hevige straatgevechten en een aanval op het hoofdkwartier van de Duitsers in Grand Hotel Britannia, duurde slechts twee dagen.

● **Arnemuiden, Schots monument aan de Sloedam**

Langs de Postweg, aan de Sloedam te

werkelijkheid. Het beeldje is overigens nog aanwezig in het Vlissingse stadhuis, waar ook de *Roll of Honour* met de namen van de gesneuvelde commando's hangt. De landing te Vlissingen werd ondernomen vanuit Breskens. De operatie werd Infatuate I genoemd. In de vroege ochtend van 1 november 1944 kwamen de eerste landingsvaartuigen aan land bij de Ooster- of Dokhaven, door de geallieerden *Uncle Beach* genoemd, en per ongeluk ook op de landtong bij de Oranjemolen. De Duitsers waren overrompeld door het voorafgaande artillerievuur. De volgende landingen verliepen ook voorspoedig. De strijd in

Arnemuiden. Een gedenksteen, waarop een plaquette is bevestigd, met de tekst: "52 Lowland Division forceerde hier een overtocht op 2 november 1944 en bevrijdde het eiland / 52 Lowland Division forced a crossing here on 2 November 1944 and liberated the island."

Ter ere van de tientallen Britse gesneuvelde militairen werd kort na de oorlog een monument geplaatst op de zeedijk van de Bijleveldpolder in Nieuw- en Sint Joosland. Op deze plaats waren Schotse militairen geland nadat ze het Sloe waren overgestoken. Door de aanleg van het industrieterrein in het Sloegebied in de jaren zeventig

was men genoodzaakt het monument te verwijderen. Het werd geplaatst op het opslagterrein van de N.V. Haven van Vlissingen te Nieuwdorp. Frans de Nooijer kwam het 'vergeten' monument op het spoor en zorgde ervoor dat de steen op 16 mei 1984 werd overgebracht naar de gedenkplaats op de Sloedam aan de Postweg, waar al een monument voor de Franse militairen was opgericht die in de meidagen van 1940 waren gesneuveld. Op 4 november 1984 legden enkele Schotse oud-strijders kransen bij dit 'vergeten' monument.³

● **Arnemuiden, Canadees monument aan de Sloedam**

Langs de Postweg, aan de Sloedam te Arnemuiden. Een marmeren gedenksteen, met de tekst: "Le 2 novembre 1944 135 Fantassins Canadiens avaient été tués ou blessés sur le Sloedam pour libérer Walcheren / By the 2nd of November 1944 135 Canadian Infantry soldiers had been killed or wounded on the Sloedam to liberate Walcheren / Opgericht ter ere van The Black Watch R.H.R. of Canada, Le Régiment de Maisonneuve, The Calgary Highlanders. Onthuld op 31 oktober 1987 door Z.K.H. Bernhard, Prins der Nederlanden."

De Sloedam was in november 1944 slechts een smalle verbinding tussen Walcheren en Zuid-Beveland. De breedte van de dam was niet meer dan veertig meter en er liep een tweebaansweg over, met daarnaast een spoorbaan. Aan weerskanten bevond zich een wadachtig gebied dat thans is ingepolderd. In de namiddag van 31 oktober 1944 probeerde een infanterie-eenheid van de tweede Canadese divisie, komende van Zuid-Beveland, de Sloedam

te passeren in een poging Walcheren te bereiken. Na hevige verliezen te hebben geleden, werd die eenheid teruggenomen, waarna een andere in de strijd werd geworpen om tijdens een nachtaanval de toegang naar Walcheren te forceren. Ook deze poging mislukte door de sterke Duitse verdediging aan het westelijke einde

van de dam, die ook het gebied aan weerskanten van de dam onder vuur hield. De volgende ochtend werd voor de derde keer een aanval ondernomen, die werd voorafgegaan door een artilleriebeschieting. De Canadezen slaagden er nu in de westelijke zijde van de 1.300 meter lange dam te bereiken, maar werden tijdens een

Duitse tegenaanval weer teruggedreven. Ze weken ongeveer driehonderd meter terug, waarna ze zich ingroeven en stand wisten te houden tot de volgende ochtend vier uur. Toen gingen ze – het was inmiddels 2 november – weer in de aanval en nu slaagden ze erin vaste voet te krijgen op Walcheren. Vanuit de lucht ontvingen ze

steun van Typhoons die de Duitsers met raketten bestookten. De drie dagen durende strijd om de *bloody causeway* kostte een groot aantal Canadezen het leven. Het initiatief voor een monument werd ingegeven door de teleurstelling die de Canadese oud-strijder Lt. Charles Forbes uitte over het ontbreken van een monu-

ment als eerbetoon voor de Canadezen die bij de landing op de Sloedam in november 1944 waren gesneuveld. Forbes zamelde geld in om de plaatsing van dit monument te kunnen realiseren. Enkele leden van de heemkundige kringen van Walcheren en de Bevelanden hielpen Forbes bij zijn initiatief. Er werd een werkcómité opgericht van leden van beide kringen. Nadat er voldoende geld was ingezameld, kon de onthulling van het monument worden georganiseerd. Op 31 oktober 1987 werd het monument onthuld door prins Bernhard. Hierbij waren tal van hoogwaardigheidsbekleders aanwezig, onder wie de Canadese minister van Veteranenzaken George Hees, die zelf bij de Sloedam had gevochten, en de ambassadeurs van Canada en Frankrijk. Tijdens de plechtigheid werd er gesproken en muziek gespeeld, ook werd *The Last Post* geblazen en was er een minuut stilte. Tot slot van de plechtigheid bij de Sloedam werden kransen gelegd. Daarna was er nog een bijeenkomst van oud-strijders en genodigden in de Burgerzaal van het stadhuis in Middelburg.

● **Serooskerke, Bevrijdingsmonument**

Op het pleintje op de hoek van de Noordweg en de Vrouwenpolderseweg bij de voormalige Nederlands-hervormde kerk. Opgericht op initiatief van het comité Herdenking Bevrijding Serooskerke, met giften van de Serooskerkse bevolking en het Zeeuwse bedrijfsleven.

Het is een beeld van een Britse commando in *battledress*, met in de rechterhand een trompet (symbool voor *The Last Post*), vervaardigd door de beeldhouwster mevrouw A.C.M. Goedbloed.

Het beeld werd onthuld op 3 november

1984 door de toenmalige commandant, kolonel J.G. Hanson, en D. Potter, broer van een van de gevallenen.

De tekst onder het beeld luidt: "Hun leven – onze vrijheid / Lest we forget / 8 november 1944."

Links van deze tekst het embleem van 48 Royal Marine Commando en rechts het

Links hangt een *Roll of Honour* met de namen van de omgekomen militairen.

Op de ochtend van 8 november 1944, toen de overgave van de Duitse troepen reeds een feit was, kreeg een commandogroep van 48 Royal Marines Commando opdracht de verschillende droge dorpskernen te controleren op achtergebleven Duitse

embleem van 79 Armoured Division (de buffelkop), de eenheid die zich op Walcheren verplaatste met de zogenoemde Buffalo's.

Aan de rechterzijde van het monument hangt een plaquette die ook in 1984 werd geplaatst, met de tekst: "To the citizens of Serooskerke (W) on the 40th anniversary of Liberation 8th Nov: 1984 for their friendship and hospitality to old comrades of 48 Commando Royal Marines over the 40 years. This plaque was unveiled by Maj. D.J. Flunder M.C., V.R.D. (A Troop) of 48 Commando."

militairen. Met vier Buffalo's reden de commando's van Domburg via Oostkapelle naar Serooskerke. In dit dorp waren geen Duitse soldaten meer aanwezig en na feestelijk te zijn onthaald door de bevolking, trokken ze verder om via de Noordweg en de Gapingseweg naar Gapinge te trekken, waar zich nog enkele Duitsers hadden verschanst.

Toen de eerste Buffalo de kruising Noordweg/Gapingseweg reeds was gepasseerd, volgde er op het moment dat de tweede Buffalo de bocht naderde een hevige ontploffing, veroorzaakt door een mijn die

door een groep terugtrekkende Duitse militairen was neergelegd. In de totaal vernielde Buffalo verloren negentien commando's het leven en negen anderen raakten ernstig gewond. In Serooskerke heeft dit ongeval veel indruk gemaakt en bij dit monument herdenkt het dorp jaarlijks de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog.

Het monument is geadopteerd door de christelijke basisschool De Wegwijzer.

● ***Vrouwepolder, Capitulatiemonument***

Aan de Fort den Haakweg te Vrouwepolder. Een gevelsteen van witte natuursteen met in reliëf de Duitse adelaar die met een hand bij de nek gegrepen wordt. De beel-

tenis op het reliëf symboliseert de overwinning op de bezetter.

De tekst op de gevelsteen luidt: "In dit huis werd op 8 november 1944 Walcheren's bevrijding van de Duitsers door de Geallieerden voltooid."

Het monument is ontworpen door A.G. Wagenveld van de Stichting Nieuw Walcheren en vervaardigd door de heer Roth. Het werd onthuld op 4 augustus 1956 door R.W.P. Dawson, die in november 1944 als bevelhebber van No. 4 Commando Vlissingen had bevrijd en zich met zijn eenheid naar het noorden van het eiland had gevochten. Hij had de capitulatie van de Duitsers in ontvangst genomen, waarmee de bevrijding van Walcheren was voltooid. Plaats van overgave was de voorkamer van het huis van de familie Wattel, aan het begin van de Fort den Haakweg (nummer 6). Bij de sloop van het huis in 1973 werd de steen ergens opgeslagen bij de dienst Gemeentewerken van de gemeente Veere. Maar op een dag trok een raadslid aan de bel en gaf aan dat dit toch niet de juiste manier was om blijf te geven van dankbaarheid jegens de bevrijders van Walcheren. De steen werd in 1982 geplaatst in de hal van het gerenoveerde dorps huis aan de Dorpsdijk.

In 1994 werd een replica van de gedenksteen gezet op de plaats waar de overgave van Walcheren op 8 november 1944 had plaatsgevonden. Het huis van de familie Wattel staat er weliswaar niet meer, maar de steen heeft nu alle ruimte om de aandacht te trekken. De replica werd precies vijftig jaar later onthuld door M. Brouwer-te Roller en W.J. Sanderse, wethouders van de gemeente Veere.

Jaarlijks wordt op 8 november een herdenkingsbijeenkomst gehouden. Deze herden-

king wordt georganiseerd door een comité bestaande uit de protestants-christelijke basisschool De Goede Polder, de Dorpsraad, de Oranjevereniging en de kerken.

● **Zoutelande, Bevrijdingsmonument**

In de tuin van de voormalige Nederlands-hervormde kerk (Catharinakerk), gelegen

kent dat ze het onderhoud voor hun rekening nemen.

Op 6 november 1994 werd op de muur rond de kerk een plaquette geplaatst met de volgende tekst: “Aangeboden aan de inwoners van Zoutelande bij de viering van de 50 jarige herdenking van hun bevrijding door “A” Troop van 48 Commando Royal

aan het Willibrordusplein te Zoutelande. Het monument werd onthuld op 2 november 1994 bij de vijftigjarige herdenking van de bevrijding van Walcheren door de toenmalige burgemeester van Valkenisse, mevrouw A.C. de Bruijn, en twee basisschoolkinderen uit Zoutelande. Het monument is opgericht ter nagedachtenis aan degenen die stierven tijdens en kort na de bevrijding van Walcheren. In Zoutelande zijn in die tijd ongeveer dertig inwoners omgekomen. De basisschoolleerlingen van de Willibrordusschool van Zoutelande hebben het monument geadopteerd, wat bete-

Marines op 2 november 1944 om 11.00 uur.”

De plaquette werd onthuld door majoor D.J. Flunder OBE, MC van 48ste Royal Marine Corps en mevrouw Suus Adriaanse. Later is de plaquette verplaatst naar de muur van de toren naast het monument voor de burgerslachtoffers.

● **Dishoek, Roll of Honour**

Een plaquette aan de muur van de rooms-katholieke toeristenkerk in Dishoek, als herinnering aan de 34 mannen van 47 Royal Marines Commando die zijn

gesneuveld bij de verovering van batterij W11 tussen Dishoek en Vlissingen. De plaquette werd onthuld op 1 november 1995 door burgemeester A.C. de Bruijn. Onder de *Roll* staat de volgende tekst: "Under the command of Lt. Col. Phillips D.S.O. 47 R.M. Commando made the assault landing through the gap in the

● **Domburg, monument voor Belgische militairen**

Aan de Badhuisstraat te Domburg, op de open ruimte bij de opgang van de Boulevard Van Schagen. Onthuld op 15 mei 1982 als herinnering aan de Belgische deelname aan de bevrijding van Walcheren in november 1944.

"Ter herinnering aan de deelname der Belgische commando's aan de roemrijke gevechten voor de bevrijding van de stad Domburg en het eiland Walcheren in november 1944. Nationaal Verbond der Belgische Oorlogskruisen, Afd. Antwerpen."

Het monument werd onthuld met het hijsen van de Belgische en de Nederlandse vlag. Dit gebeurde door kolonel A. Lepaire en de heer J.P. van Rooij, respectievelijk voorzitter en bestuurslid van de Belgische Nationale Bond van Oorlogskruisen, afdeling Antwerpen. Het monument is ook door deze bond gefinancierd. Het Domburgse is het zesde in een serie monumenten die begin jaren tachtig in Normandië, België en Nederland werden opgericht.

Belgische en Noorse militairen namen als onderdeel van 41 Royal Marine Commando deel aan de landing bij Westkapelle op 1 november 1944. De opdracht van de eenheden was het veroveren van de strook van Westkapelle tot aan Breezand. Ze moesten daarbij de kustbatterijen bij Westkapelle, Domburg en Oostkapelle uitschakelen. Op 4 november kwamen de Belgische en Noorse eenheden in Domburg aan. Ze schakelden daar enkele kustbatterijen uit en zuiverden de omgeving van Duitse militairen.

Het monument is geadopteerd door de openbare basisschool De Golfslag te Domburg.

dyke at Westkapelle on 1st November 1944. The commando liberated the south-west area from Zoutelande to the gap in the Nolle dyke and captured the batteries W11 and W4. The casualties among the 400 commandos were 34 killed and 82 wounded.

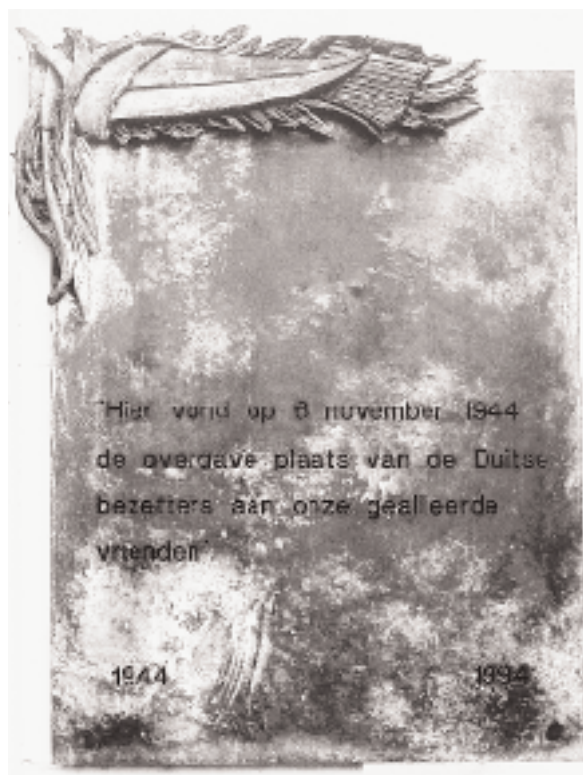

● **Middelburg, Capitulatieplaquette**

Aan de gevel van het pand Dam 6-8 te Middelburg. Een bronzen plaquette die herinnert aan de overgave van de Duitsers in de stad. Dit pand was het hoofdkwartier van de Duitse bezetting op Walcheren. De plaquette is onthuld op zaterdag 5 november 1994 door burgemeester C.G.J. Rutten en oud-verzetsstrijder H.A. Acda. De tekst luidt: "Hier vond op 6 november 1944 de overgave plaats van de Duitse bezetters aan onze Geallieerde vrienden / 1944 1994."

Nadat Vlissingen in twee dagen tijd was veroverd, was het volgende doel Middelburg dat door de overstromingen geheel geïsoleerd lag. De stad benaderen via de dijken van het kanaal zou zelfmoord betekenen. Op de avond van 4 november onderzocht een verkenningsseenheid de mogelijkheid om via het ondergelopen vliegveld ten westen van het Kanaal door Walcheren met amfibievoertuigen Middel-

burg te bereiken. De volgende dag bereikten acht Buffalo's de stad, waar de Duitsers zich op de strijd voorbereidden. Ze wisten echter niet dat slechts een zwakke geallieerde eenheid Middelburg was binnengedrongen. Toen de Buffalo's op de Markt in Middelburg kwamen, had zich daar reeds een enthousiaste menigte ver-

zameld. Zich niets aantrekkend van de ook aanwezige Duitsers ging majoor R.H.B. Johnston van 7/9 Royal Scots op zoek naar de Duitse commandant Daser, wiens hoofdkwartier was gevestigd op Dam 6-8. Na wat heen-en-weergepraat gaven de Duitsers zich over. Middelburg was bevrijd, zonder dat er om de stad, waar tweeduizend Duitsers krijgsgevangenen werden gemaakt, behoefde te worden gevochten.

Inundatiemonumenten

● *Westkapelle*

Onthuld op 4 oktober 1990, ter nagedachtenis aan het bombardement op de zeedijk op 3 oktober 1944 en de sluiting van het dijkgat op 2 oktober 1945. Ontworpen door Rudi de Wint. Een zeven meter hoge, dunne zuil, met daarop een langgerekte ovale steen. Het monument kan gezien worden als een bom die op een zuil staat of als de steel van een schop. Beide gezichtspunten zijn goed mogelijk, want het waren immers bommen die de dijk doorboorden en spaden waarmee het dijkgat werd gedicht. Sommigen (Westkappelars?) zijn blijkbaar niet zo gecharmeerd van dit monument, want het is al twee keer in brand gestoken. Het staat er sindsdien gehavend bij, maar dat valt nauwelijks op.

● *Vlissingen*

Onthuld op 4 oktober 1990, ter nagedachtenis aan het bombardement op de zeedijk op 7 oktober 1944 en de sluiting van het dijkgat op 3 september 1945. Ontworpen door de Haarlemse kunstenaar Mari Boeyen. Een bronzen sculptuur, bestaande uit twee delen die de gebroken dijk uitbeelden maar in feite twee vormen zijn die op verschillende manieren relaties met elkaar

hebben. Het ene deel is een torso (in de vorm van een harnas), het andere een bloem (uitbeelding van de vergankelijkheid).

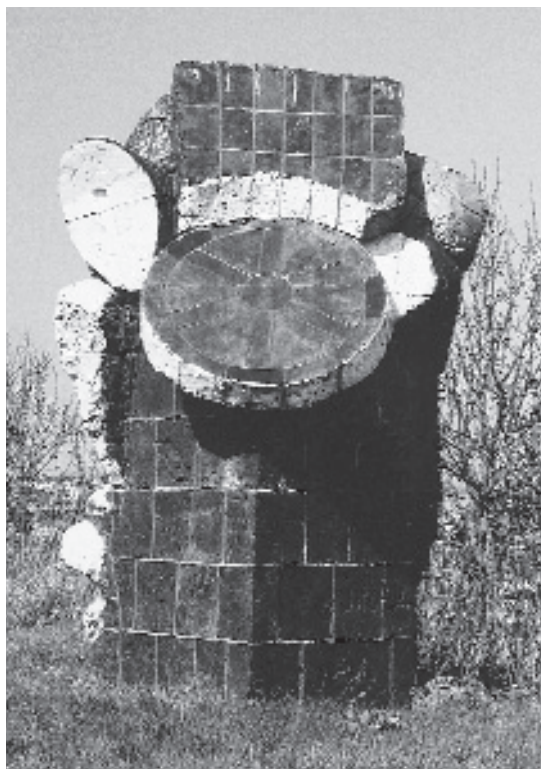
● **Veere**

Onthuld op 4 oktober 1990, ter nagedachtenis aan het bombardement op de zeedijk op 11 oktober 1944 en de sluiting van het dijkgat op 23 oktober 1945. Ontworpen door David van de Kop.

Het monument verbeeldt de strijd van de elementen. Het beeld is 3,5 meter hoog en bestaat uit aan elkaar gemetselde steenblokken. Daarop is een laag keramiek in diverse kleuren bevestigd: blauw van het water, groen van de dijk, geel van de zon. Dit kleurige geheel wordt overspoeld door het ongeglazuurde blok.

● **Ritthem**

Onthuld op 4 oktober 1990, ter nagedachtenis aan het bombardement op de zeedijk

op 7 oktober 1944 en de sluiting van het dijkgat op 22 februari 1946. Ontworpen door Steef Roothaan.

Een stenen zuil op een sokkel met een plechtstatige klassieke vorm. De zuil is zes meter hoog en incompleet. Het is een symbool van een aangetast bouwwerk (de dijk).

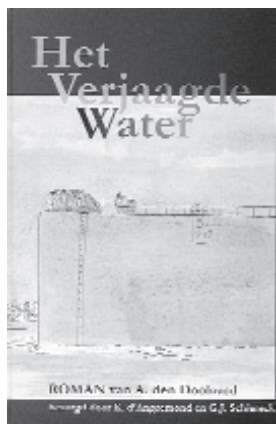
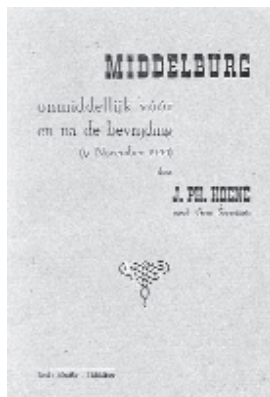
Publicaties

Het schrijven van een boek is voor veel mensen een goede manier geweest om de oorlogsellende te verwerken. De gebeurtenissen van oktober en november 1944 brachten al snel de pennen in beweging. Enkele maanden na de bevrijding verscheen van de hand van de waarnemend gemeentesecretaris van Middelburg, J.Ph. Koene, een boekje over de gebeurtenissen rond 6 november: *Middelburg onmiddellijk vóór en na de bevrijding (6 november 1944)*.

Er waren schrijvers voor wie de verschrikkingen zo erg waren geweest dat ze er alleen op een meer afstandelijke manier, in de vorm van een roman, over konden schrijven. Beroemd in dit genre is de roman van A. den Doolaard (pseudoniem van Cor Spoelstra), *Het Verjaagde Water* (1947, geannoteerde heruitgave in 2001). Hierin wordt onder andere ene Jan Hengst ten tonele gevoerd. Hij heeft bij het bombardement op Westkapelle zijn kinderen verloren en zijn vrouw is verlamd geraakt. Zijn huis en vee, alles is weg. Uit zijn gesprek met de dominee blijkt ook duidelijk hoe Jan de gebeurtenissen probeert te verwerken met zijn geloof. De hoofdpersonen in de roman van Den Doolaard zijn mannen die hebben meegewerkt aan het dichten van de vier dijkgaten. Den Doolaard was zeer betrokken bij de ramp die Walcheren was overkomen. Eind 1945 schreef hij het boekje *Walcheren komt boven water* en hij werkte mee aan de uitgave *Dit is Walcheren*, waarvan het batig saldo ten goede kwam aan het herstel van Walcheren.

Bij sommige auteurs, zoals Bram van Dishoek (pseudoniem van Tijmen Mateboer) lopen verbeelding en werkelijkheid door

elkaar heen. Zijn roman *Walcheren in nood*, geschreven in 1949 en met een voorwoord van burgemeester Kodde, leest als een spannend jongensboek.

Ook persoonlijke belevenissen, vastgelegd in dagboeken zijn een prachtige bron en er is dan ook een groot aantal gepubliceerd. Sommige schrijvers geven per dag en zelfs per uur weer wat beleefd werd. In 1984 publiceerde Tina Keller een bewerking van haar eigen dagboek met de titel *De zee woont in ons huis. Walcheren 1944-1946*. Als journaliste had zij alle gebeurtenissen van dichtbij meegemaakt. De bewerking van het dagboek van Tina Keller is een zeer leesbaar verhaal.

Korte persoonlijke impressies werden – en worden nog steeds – gepubliceerd in boeken en tijdschriften. Ook de Heemkundige Kring Walcheren doet hier regelmatig aan mee. Ter gelegenheid van de vijftigjarige herdenking in 1994 verscheen zelfs een afzonderlijke Wete met twaalf verhalen van ooggetuigen.

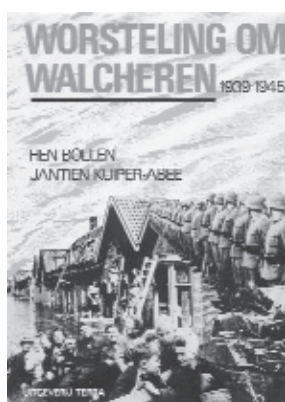
Hen Bollen en Jantien Kuiper-Abée schreven samen het boek *Worsteling om Walcheren 1939-1945* (1985). Hierin wordt de hele oorlogsperiode op Walcheren op een journalistieke wijze beschreven, puttend uit documenten en interviews met ooggetui-

gen. Meer dan de helft van het boek behandelt de periode van de bevrijding van Walcheren.

Enkele (voormalige) gemeenten op Walcheren hebben ook de gebeurtenissen in oktober en november van 1944 laten vastleggen. Een voorbeeld hiervan is het door Tine Visser geschreven boekje *Veere, Gapinge, Serooskerke, Vrouwenpolder 1940-1945*, dat werd uitgegeven door de toenmalige gemeente Veere in 1989.

De Documentatiegroep Walcheren 1939-1945 heeft ook enkele bijdragen geleverd aan de verslaglegging van de bevrijding van Walcheren. De groep beschikt over een collectie met uniek fotomateriaal en kopieën van documenten over Walcheren tijdens de Tweede Wereldoorlog. In 1994 publiceerde Hans Houterman, in samenwerking met deze groep, het boek *Walcheren bevrijd, november 1944*. Het boek bevat vele unieke foto's, zowel door geallieerden als door Duitsers gemaakt.

Van een heel ander kaliber zijn de publicaties van Paul Crucq. Hij heeft drie boeken geschreven over de inzet van de geallieerde luchtmacht bij de bevrijding van Walcheren en de voorbereiding hiervan. Het eerste boek, *Walcheren 1943-1944. Foto-verkenning & bombardementen* (1997)

bevat unieke luchtfoto's van voor de inundatie. Het vervolg schreef Crucq in het Engels, *We never blamed the crews. The Flooding of Walcheren Island October 1944*, in 2000. Drie jaar later verscheen *Aiming point Walcheren. The Bombardment of Gun Emplacements & Strong Points Walcheren Island, October 1944*. De boeken beschrijven de bombardementsvluchten in oktober 1944, de bemanningsleden en de doelen die zij aanvielen. Met de duizenden bommen die ze afwierpen, zaaiden ze dood en verderf op Walcheren, maar we kunnen het hen niet kwalijk nemen.

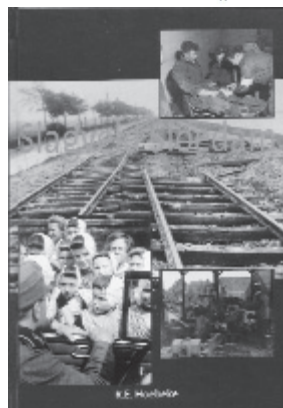
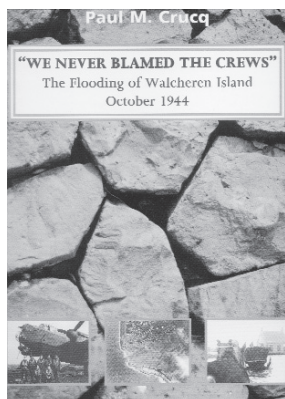
Studies over de militaire aspecten van de bevrijding van Walcheren zijn er ook verschenen. Zo publiceerde de Duitse journalist Ansgar Dürnholz in 1997 het boek *Het laatste bastion. Achtergronden en gevolgen van de slag om Walcheren*. In dit boek wordt de strijd om Walcheren vanuit militair-strategisch gezichtspunt behandeld. Het was voor de geallieerden van vitaal belang om de haven van Antwerpen in handen te krijgen en men wilde daarna zo snel mogelijk naar Duitsland optrekken. De vertraging die de geallieerden opliepen met het vrijmaken van de toegang tot Antwerpen, heeft de latere verdeling van

Europa in Oost en West beïnvloed.

Over de gevolgen van de inundatie en het herstel van Walcheren voor de natuur, het landschap en de zeekering verscheen in 1990 een speciale uitgave van de Stichting Natuur- en Recreatie-Informatie en Mic-Mec Walcheren (*Water over Walcheren*). Enkele deskundigen vertellen uitgebreid over alle aspecten van het herstel, dat een voorbeeld was voor de rest van Nederland. Tot slot het in 2002 verschenen boek *Slagveld Sloedam* van René Hoebeke. Dat is een lijvig boekwerk over de gebeurtenissen tijdens de oorlog in zowel westelijk Zuid-Beveland als oostelijk Walcheren. Ook de andere slag om de Sloedam, die in mei 1940 toen Franse troepen de oprukkende Duitsers probeerden tegen te houden, wordt uitgebreid beschreven. Het boek geeft duidelijk weer hoe de bevolking in de dorpen aan weerszijden van de Sloedam de bezetting en de strijd tijdens de oorlogsjaren heeft ervaren.

Koesteren

De Walcherse herdenkingsmonumenten worden gekoesterd. De nalatigheid met de gedenksteen van de capitulatie van Walcheren die in het huis van Wattel te Vrouwenpolder was aangebracht, is op waard-

ge wijze hersteld. Ook het ‘vergeten’ monument van de landing van de Schotten op de dijk van de Bijleveldpolder heeft een nieuwe plaats gekregen.

Een aantal oorlogsmonumenten is geadopteerd door leerlingen van plaatselijke basisscholen. Leerlingen van de hoogste groepen nemen deel aan de herdenkingsbijeenkomsten en leggen ook een krans. Voor de jonge generatie wordt bij de herdenkingen ook de *link* met de huidige tijd gemaakt: tolerantie ten opzichte van onderdrukten en andersdenkenden en stilstaan bij de verschrikkingen van terreuraanslagen. Ook worden de jongeren gestimuleerd zich persoonlijk in te zetten voor vrijheid, bijvoorbeeld zoals organisaties als Amnesty International, Vluchtelingenwerk en Artsen zonder Grenzen dat doen.

De toekomst

Nog een keer die vraag: hoe lang gaan we nog door met het herdenken van de bevrijding van Walcheren?

Zij die alles bewust hebben meegemaakt, bewoners van Walcheren en bevrijders, worden steeds kleiner in aantal. Toch denk ik dat we deze periode in de geschiedenis van Walcheren zullen blijven herdenken. We laten meer dan tien monumenten, een

plank vol publicaties en ooggetuigenverslagen op papier en geluidsband na. Dat zijn genoeg aanknopings- en herdenkingspunten voor toekomstige generaties Walchenaars om de bevrijding van ons en hun heem te blijven gedenken.

Leo Hollestelle

De foto's bij dit artikel zijn van de hand van de auteur, tenzij anders aangegeven.

De Walcherse gedenktekens van de inundatie en de bevrijding zijn ook te zien op de website van de HKW:

www.hkwalcheren.nl/herdenken.htm.

Enkele Walcherse oorlogsmonumenten zijn te zien op de website www.oorlogsmonumenten.nl.

Rogier Koppejan uit Zoutelande heeft een website over de zestigjarige bevrijding van Walcheren gemaakt:

<http://people.zeelandnet.nl/r.koppejan>.

Een Engelse site over de bevrijding van Walcheren is www.combinedops.com/Walcheren.htm.

Noten

1. *De verovering van Walcheren werd door de geallieerden Operatie Infatuate (verwarring)*

genoemd. Het was een van de vier onderdelen om de monding van de Westerschelde te veroveren en zo de toegang tot de haven van Antwerpen te bewerkstelligen. De campagne stond onder leiding van de Canadezen, maar de uitvoering kwam grotendeels voor rekening van de Britten. Het was een moeizame operatie, want pas eind november voer het eerste geallieerde konvooi de haven van Antwerpen binnen.

2. Frans van den Driest, 'Stichting Nieuw Walcheren', in: *De Wete* 2004 (33e jrg.) nr. 2, p. 30-35.

3. Fr. de Nooijer en J. den Hollander, 'De naamloze actie en het vergeten monument', in *De Wete* 1984 (13e jrg.) nr. 4, p. 24-32.

Geraadpleegde bronnen
Zeeuws Archief:

- Archief gemeente Domburg, 1966-1996;
- Archief gemeente Middelburg, 1940-1992;

- Archief gemeente Veere, 1966-1996;
  - Archief gemeente Westkapelle, 1945-1996.
- Zeeuws Documentatiecentrum:
- Provinciale Zeeuwse Courant;
  - Knipselcollectie.

Literatuur

- Frank van Vree, 'Een verleden dat niet voorbij wil gaan. De herinnering aan de Tweede Wereldoorlog in monumenten', 1993.
- Mari Boeyen en Peter Sijnke, 'Vijf monumenten voor Walcheren 40/45', Middelburg 1989.
- Nico Out, 'StraatBEELD Walcheren', 1993.
- Jan J.B. Kuipers en Peter Sijnke, 'Van obelisk tot oorlogsgraf. Kleine monumenten en ornamenten in Zeeland, deel 2', Middelburg 2002.
- R.E. Hoebeke, 'Slagveld Sloedam', Nieuw- en Sint Joosland 2002, p. 766-769.
- Winston G. Ramsey (red.) '40-'45 Toen & Nu: Walcheren', Soest 1983.

Huize Irene in oorlogstijd

De belevenissen van een huis in Zoutelande

Ons huis op Duinweg 8 in Zoutelande werd gebouwd in 1938-1939, en Irene genoemd, naar prinses Irene die op 5 augustus 1939 werd geboren. Irene betekent 'de vredelievende'. Dat is wel een beetje ironisch als je naar de titel van dit verhaal kijkt. Het huis was, in het trouwjaar van mijn ouders, gebouwd als pension voor (bad)gasten die in die tijd al naar Zoutelande kwamen.

Ongenode gasten

De eerste 'gasten' die in mei 1940 het huis betrokken, waren niet echt welkom. Het waren namelijk Duitsers, die het huis vorderden. Op één kamer en een slaapkamer na, hadden mijn ouders niets voor zichzelf. Ook werd mijn vaders garage gevorderd en gebruikt voor reparaties aan militaire voertuigen.

Deze situatie duurde tot 'Dolle Dinsdag' (5